

BELVEDERE

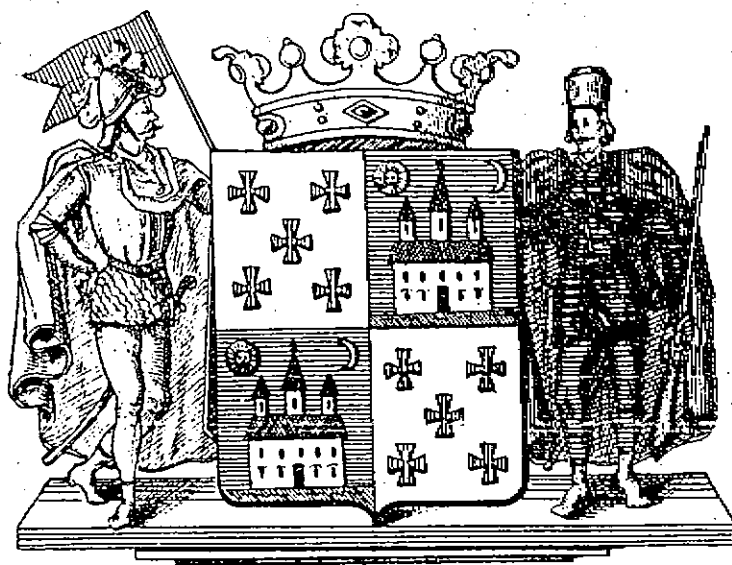
A JGYTF TÖRTÉNÉSZHALLGATÓINAK LAPJA

Szerkeszti: Annus Gábor, Kersner Ákos, Soós Mihály

Háromszék a forradalomban

» Állj meg utadon, ember...«

Rózsa Csilla

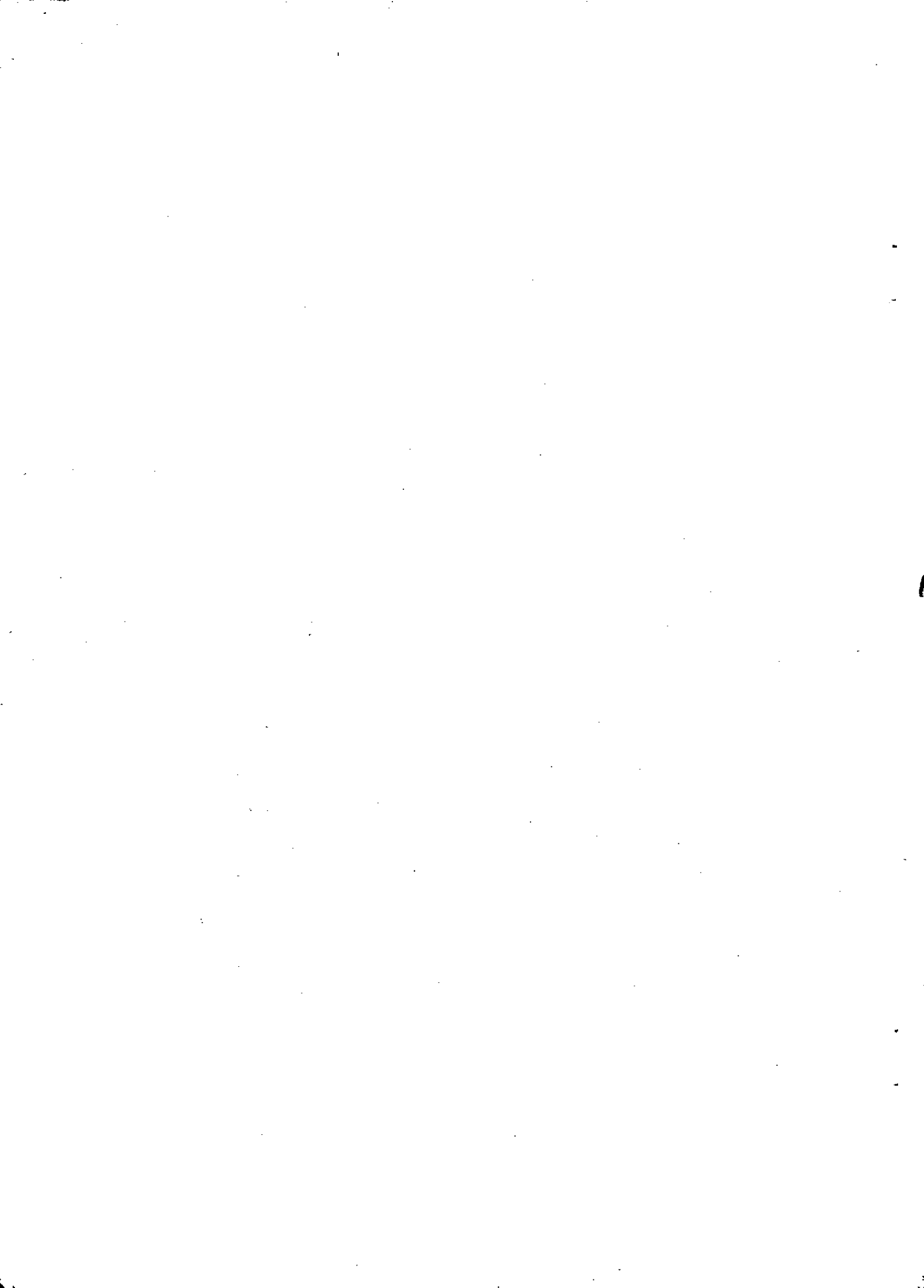

Udvarhelyszék

» Sorsuk felett öröködünk... «

A második bécsi döntés

MCMXC Február

T A R T A L O M

II. évfolyam, 1. szám

1990. február

Változások ideje	3
------------------------	---

HAJDANI VÁRMEGYÉINK

Udvarhelyszék	4
---------------------	---

ERDÉLY

A második bécsi döntés végrehajtása /Közli: Annus Gábor/ III.	5
Háromszék a forradalomban -- forradalom a Háromszékben /Összeállította: Ozsváth Gábor/	9
RÓZSA CSILLA: Amiről a fejfák mesélnek.....	12
TORDA MOLNÁR ÁKOS: Egy előadás kapcsán.....	16
NAGY LÁSZLÓ: Gondolatok a "Jézus Krisztus utolsó meg- kísértése" c. filmről.....	17
IV. Béla asztala	19
Anekdotakincs	20

Kiadja: A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Történettudományi Tanszékének IV. Béla Köre

Kiadásért felel: Dr. Szegfű László

Megjelenik: 200 példányban

VÁLTOZÁSOK IDEJE

Szeretettel üdvözöljük olvasóinkat az új év kezdetén. Reméljük, "megfogyva bár, de törve nem" megvagytok még. Egy olvasót, s potenciális szerzőt sem szeretnénk elveszíteni.

Merjük remélni, hogy a vizsgaidőszakban nemcsak az egyetemes történelem rejtélyeiben mélyedtetek el, hanem nyitott szemmel figyeltétek a nagyvilágot. Az elmúlt egy-két hónapban -- talán közhely, de mondjuk ki bátran -- történelmi időköt élünk s élünk. Romániában forradalom döntötte meg a diktátor sötét uralmát; hazánkban megkezdődött a szabad választásokra való felkészülés, kampányhadjárat; Azerbajdzsánban és Koszovóban véres harcok folynak, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Mind-mind olyan esemény, amely mellett egy történésznek nem szabad közömbösen elvonulnia.

Igaz is, nem is a mondás: "Historia est magistra vitae." Igaz, hiszen hosszasan lehetne sorolni a történelmi párhuzamokat a mai eseményekhez; nem igaz, mert nagyon sok példa mutatja, hogy nem tanultunk, nem tanulunk a történelemből. A romániai forradalom nagyszerű eredményeit a román nacionalizmus újra felgomolygó sötét felhői homályosíthatják el; a hazai választási küzdelmekben egyre gyakrabban tűnnek fel a politikai alvilágra jellemző módszerek; az azerbajdzsáni és koszovói harcok véres kérdőjelekkel vannak tele, mint például a "cui prodest?".

Nekünk, mint történészhallgatóknak, nekünk, mint következő nemzedéknek legfontosabb dolgunk figyelni s tanulni. Most egész Európára kiterjedő változások indultak el. De még csak elindultak; ezek -- helyes irányba való -- továbbvitele, megszilárdítása a mi dolgunk is lesz!

Hajdani vármegyéink

UDVARHELYSZÉK

Udvarhelyszék székely anyaszéknek neveztetik azért, mert régen-
te a székelyek főkapitánya legtöbbször itten lakott, itt tartattak a
székely nemzeti gyűlések, s a perek az egész Székelyföldről ide fel-
lebbztettek. Udvarhelyszék áll Udvarhely anya-, s Keresztúr- és Ba-
dorcz fiszékekből.^x

Udvarhelyszék felülete hegyes, kevés térhellyel, keleti és
északkeleti oldalán roppant havasok és ezekből kinyúló rengeteg er-
dőségek borítják. E havasok zömét a Hargita alkotja. Ezen hegység-
gek közé öt folyam völgye s azok számos mellék csermelyeinek völ-
gyei nyomulnak be. Ezen folyamok közül kettő, a Kis- és Nagy-Kü-
küllő a Marosba, három, a két Homorod és a Vargyas az Oltba ömle-
nek.

E folyamok területei, és mellékfolyóinak völgyületei termékenyek,
de a többi hegyes és oldalos helyei vizenyős sárga agyagtalajúak,
mely csak gyakori trágyázás és szorgalmas művelés, háromszori szán-
tás mellett terem, de ekkor búzát, rozsot, sőt tengerit is dúsan
tenyészt, kivéve a havasalji néhány falut, hol leginkább rozsot
és zabot termelnek. Déli része néhány falujában szőlő is van, de
az sem ad valami híres bort; ellenben gyümölcs mindenütt nagy
mennyiségben terem.

Földművelés mellett a marhatenyésztés is nagyban űzetik, mi-
re terjedelmes havasi legelők nagyon alkalmasok. A havasalji fa-
lak deszka-, zsendelymetszéssel és kereskedéssel, a Homorod men-
ti néhány falu mészégetéssel és szűthordással nagy kereskedést
űznek. Némely más faluk más kézműiparral pótolják hiányaikat.

(Orbán Balázs: A Székelyföld leírása,

c. műve alapján)

^x Területe kb. a mai Hargitha megye nyugati felével azonos.

Erdély

A MÁSODIK BÉCSI DÖNTÉS VÉGREHAJTÁSA

III.

"Ki tudja, merre, merre visz a végzet
göröngyös úton, sötét éjjelen."

Szeptember 11, 12, 13: Székelyföld újra magyar! Székelyudvarhely, az ősz székely anyavárosa; Csíksomlyó, a székely búcsújáróhely; Sepsiszentgyörgy, a székely múzeum városa; Kézdivásárhely, Gábor Áron városa; Csíkszereda, a Hargita lábánál; Gyergyószentmiklós, Gyilkos-tó; Zágon, Mikes Kelemen szülőhelye.

x

A marosvásárhelyi kormányzói bevonulás napján a köszöntők sorába áll az otrantói hős egy régi katonája is:

- "Dicső vezérünk, mélységes örömmel és kimondhatatlan hálával állok főméltóságú kormányzó úr elé, hogy volt tengerészbajtársaim nevében kifejezzem hódolatunkat egykori dicső vezérünk iránt. Eljöttünk, jelentkezünk! Mi, akik egy negyedszázad előtt acélos karral, tetterős készséggel, fiatalos lelkesedéssel dacoltunk Adria vészes hullámaival és az ellenség dühös erejével szemben dicső vezérünk parancsnoksága alatt. Dicsőséges vezérünk, ma eljöttünk örvendezni, de eljöttünk jelentkezni, hogy országnagyító és építő munkájához felajánljuk csekély erőinket. Fogadja el hát ezt, hogy felépüljön újra Nagy-Magyarország! Éljen főméltóságú kormányzó úr, éljen dicső vezérünk!"

Két történelmi hét utolsó napján Marosvásárhely esőverte kövein talán a legkeményebben hangzik a díszmenet és tart a szemle.

x

(...) Mutató a magyar fegyverekből, amelyek mások lettek, mint az ősöké, akik itt a Maros vize táján ezer esztendővel ezelőtt véren és vason megvették a földet, és nemzedékek végtelen során keresztül védelmezték és meg is tartották. A fegyverek mások lettek, de ököl, amely a kardot szorítja, a puskágyát markolja, az ma is

ugyanaz. A székelység fővárosa másodszor látja már a vitézek seregét elvonulni maga előtt, másodszor szemléli a halálgépeket s a rettenthetetlen katonát, aki bánik a fegyverekkel. És először nézhet szemébe a Férfinak, aki úgy tartja kezében ezt a hatalmas, és halálra és győzelemre egyformán elszánt sereget, akár az antik istenek a villámot.

x

Kolozsvár. Magyarország kormányzója szól:

- "Boldogan köszöntöm Kolozsvárról Erdély visszatért ország-részeit. Huszonkét év keserves megpróbáltatás után valóra vált, amiben bízni nem szűntem meg soha, egy percre sem. Kövessék az ünneplést a munka hétköznapijai! Mindenki vegye ki részét a munkából, a nem magyar anyanyelvűek szintén, mert aki kifogásra nem ad okot, az boldogulhat nálunk is. Velük szemben a megbékélés szelleme és a jó bánásmód fog érvényesülni, mert ugyanazt a sort várjuk a határokon túl maradt testvéreink részére is. Amit ígértünk, megtartjuk! Mert a mi fajunk úrfelfogása nem engedi, hogy valaha is letérjünk az igazság egyenes útjáról! Gondolatban ma itt van minden magyar. Őszinte, mélyen átérzett szeretettel gondolunk azokra a testvéreinkre, akik most nem térhettek vissza az ősi honba. Kérem őket, tartsanak ki, és folytassák békés munkájukat! Sorsuk felett öröküünk a haza s egész Európa javára! Isten áldása kísérje nemzetünket egy boldog, ifjú jövő felé!"
(Éljen! Éljen!)

x

Végeláthatatlan sorokban vonulnak el a honvédség csapatai a legfőbb hadúr előtt.

(...) Amint látom, ismét tüzérek jelennek meg, mégpedig lovas-tüzérek. Parancsnokuk paripája itt táncol, mögötte a törzstanács s a tisztjeinek a lovas csoportja megy el. Közben pedig a repülőgépek újabb szakasza: három, újabb három, és megint három, szóval három raj, tehát egy szakasz közvetlenül a fejünk fölött zúg el. Hatalmas, óriás bombavető. Kormányzó úr főméltósága is fölneéz, a főméltóságú asszony is előrelép, kijön a díszpéholy fedele alól, és gyönyör-

ködve néz körül. Nézi a repülőket, nézi aztán a felhőket, nézi a napsütést és nézi azt a ragyogó képet, amely Szent Mihály temploma körül, Mátyás király terén elénk tárul, amely kitarja ide Erdélynek és Kolozsvárnak a szívét.

x

1940. ősz. Először jár a magyar mikrofon a marosvásárhelyi református templomban. A rozsdás zár csikordul, a kilincs lekattan, s mi már benn is vagyunk. Ebben a karcsú, gót ívekkel fedett részben itt előttünk tán imádkoztak még az erdélyi fejedelmek. S tán éppen ezen a helyen, ahol most mi állunk, hallgatták az örök Isten ígését, és imádkoztak Erdélyországért. És még régebben a gyulák papjai hirdették tán ugyanitt az új Isten szavát a maroszeői ispánság kopjás, bőrvértés népének, akiket itt vasárnap beparancsoltak istentiszteletre. Mert vár állott itt időtlen régen, s bizonyosan templom is, hogy fegyverrel és kereszttel egyformán vigyázzon a véren vett földre itt az István úr által parancsolt keresztény békesség. A könyvek még most is itt fekszenek a fényesre koptatott padokon.

Nyissunk ki egyet:

- "Döltödre uram, pogányok jöttek,
megalázták követ szent küszöbödnek,
Kezők a város falára vetették..."

x

A Békás-szorosban. A Békás vize zúg itt mellettünk zölden, s fenn tájtéket vet a mázsás sziklákon, amiket olyan kerekre koptatott, akár a (...) parittyakövei. Két oldalt sziklafal nyúlik az égbe, a szoros csak annyi, olyan széles, mint a patak medre s egy szekérút. Kirobbantott sziklák dőlnek szinte az emberre, úgy hajlanak az út fölé. Barlangok fekete szája ásít a kopasz falon, sárguló levelű kis bokrok és szinte fekete fenyők. Az emberláb soha nem tapodta merevéken halott, kidőlt fatörzse. A kőfal ritkás, hosszú fűszakállát még a zerge sem tudná lelegelni. A tető fenn ezüstösen ragyog ott, ahol már a két falra boltozatosan rátámaszkodik az ég, de itt lenn síkos és nyirkos a kő, vastag a moha, és mindent megül a hajnalban leesett hóharmat.

x

Álljunk meg egy pillanatra a magyar tudomány Erdélyben világlott fáklyáinak, a két Bolyainak sírjánál. Két szabványos, gúla formájú sírkő, elborítva folytonosan a hála és a tisztelet virágaival. (...) Itt éltek elfelejtve, és az életükben semmi sem jutott a nagyvilág megbecsüléséből, öröméből. Itt lehetetlen megilletődés nélkül állni, s lehetetlen megilletődés nélkül távozni erről a megszentelt helyről, ahol azonban most már nekik is könnyebb nyugalmuk a szabadság földjében.

x

A zágoni Mikes-portán. Most, ebben a pillanatban csendült meg a zágoni templom harangja is. Búcsúzzunk el így, ezzel a harangszóval ettől a háztól. A harangszóval, amely hegyeken és (...) túl tán elhallatszik Kassára is, s be a faragott kőműves kriptába, ahol Zágoni Mikes Kelemen csontjai porladnak. Ez a harangszó elmondja a csontoknak, hogy most már itt is szabadság van!

x

Katonasírok a Gyilkos-tónál. A csontok, amik odalent porladnak a süppedt sírok mélyén összevegyültek már az anyafölddel is, belőlük virágok nyílnak. A virág színéből se látni, hogy ki volt a magyar s ki volt az idegen. Az egyik is kék virág, s a másik is kék virág itt, mindegyik egyforma szívesen virít ezek a sírok fölött. Fenyőgallyat dobunk az egyik sírra, hogy csendes álma legyen azoknak, akik tán most már tudják, hogy nem hiába holtak meg.

x

/Vége/

Dr. BONYÁDI JÓSEF J. ...
 296/1153. szám.
 1941.

IGAZOLVÁNY

a Kétfelmagyarország és Erdély egy részének felszabadulása emlékére alapított Erdélyi Emlékérem viselésének jogosultságáról.

Anna József I. n. részére

Születési év, hely és ország: *1913*

Születési hely: *P. hely*

Születési hely: *Mato. Julia*

Illetőségi hely: *P. hely*

Kelt: *Hunyady* 1941. évi *11.* hó *18.* n.

KALLAS NYOMDA BUDAPEST

H. Naloboliferens

HÁROMSZÉK A FORRADALOMBAN -- FORRADALOM A HÁROMSZÉKBEN

Bekövetkezett! Igen, hát itt van, szemünk előtt zajlott le, amit csak legféltebb álmainkban reméltünk. Bekövetkezett, amit mindannyian tudtunk, vártunk. Csak azt nem gondoltuk, hogy ilyen hirtelen, ily drámain fog történni.

Amikor fegyverek zaja szakította meg az őszinte imát, akkor már tudtuk, hogy nincs tovább. Egyik oldalon kért, könyörgött, fohászzkodott egy halkszavú pap, kinek fegyvere "csak" hite és imakönyve. Szemben vele páncélosok és gépfegyverek mögül a XX. század legnagyobb zsarnoka uszította a nép fiait a népre. De megértük, hogy a zsarnok elszenvedje a legnagyobb büntetést. Látnia kellett, hogyan omlik össze rendszere, hogyan hagyják el szolgálói, talpnyalói. Hiába cserélte országát egy piros Daciáért, végzete utolérte. Örömtől s bánnattól egyszerre könnyes arcok borultak össze otthon és itthon egyaránt.

Nézzük meg a Sepsiszentgyörgyön megjelenő "Háromszék" című társadalmi-politikai napilap első -- a forradalom napjaiban megjelent -- számait. A lap az addigi "Megyei Tükör" helyett indult 1989. december 23-án.

*Jó reggelt,
szabadság!*

December 22. Az ország jelenkori történelmének legnagyobb napja. A nép örökké élő emlékezetében lángoló dátumként marad meg. Szenvedések és vér árában jött el, egy negyedszázad szörnyű és megalázó szenvedése után. Megaláztak embert, állampolgári mivoltunkban, a megaláztak nemzetiségként is, elfutván addig, hogy tagadták nemzetiségünket, elemi embert jogainkat.

A haza forradalma azt bírta el, ami idegen volt ettől a néptől, s azt juttatta napfényre, ami a legjobb benne, szabadság-szeretetét, igazságérzetét, elszántságát.

Az országban románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek vívták ki a szabadságot. Az ország fővárosában, Temesváron, Kolozsváron, Craiován, Iasi-ban, Marosvásárhelyen, a litvánok, Sepsiszentgyörgyön, ahol a történelmi napon ezek és ezek vonultak a város tőrére, hogy szembenézzenek az automata fegyverekkel, elszántan és a szabadságra szomjasan. Győztek. A nép és a nép hadserege.

Ezen a reggelen új fejléc alatt jelenik meg a lap, voltaképpen új lapunk, a Háromszék, fejezve azt, hogy szabad, ajtónk új hangon, új felkérésben akar szólni a megye népéhez, a megyéhez, melynek történelmi nevével újra használni óhajtjuk.

A lap munkaközössége mindenben az igazságot, a népet akarja szolgálni, ezt az országot, melynek mindannyian fiái vagyunk, románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek, akik együtt, teljes testvérségben akarjuk építeni a hazát.

Az együttérzés stafétája

A hangosbemondóban egymást követik a szónokok. Pár méterrel odébb, a teherautókon őrt álltak a katonák, vállukon géppisztoly. A park évszázados fái alatt fegyvermezeit, céltudatosan, elszántan a város lakóinak ezrei egy szabad haza reményében emelték hangjukat. Egy szabad haza, egy békésebb, egy festvieszebb, egy boldogabb jövő megteremtésének céljával.

A kezdeti feszültség, mely ott settenkedett a tömeg és a sorkatonák között, ahogy telt az idő, úgy csökként. Előbb almákat dobtak a katonáknak, s azok el is kapták azokat, aztán valaki egy frissen vásárolt vékony nyújtott fel a szélső katonának. Az tört belőle, s tovább adta társának... Ez az emberi szeretetet, együttérzést, békét magában hordozó staféta végigszaladt a gépkocsin. A közbönet egy sor mosoly volt, a felelet rá a tapsvihar.

Ekkor már biztosra vehettük, hogy

itt ma nem lesz fegyverropogás, hogy itt ma nem ontják ki az ártatlanok vérének.

Nem sokkal később szárnyra kelt a hír: a félelmetes diktátor elmenekült. A félelmetől meglesztult, örömtől átítatott hangorkán köszöntötte a hirt. Ezer és ezer kar röpönt a magasba, emberek ölelkeztek, szorongaták egymás kezét. A szemekből könnyek futottak alá, az öröm könnyei. Egy katonára V betűt formálva emelte magasba karját. A kömeg'erre elindult a katonák felé. Pillanatok alatt ellepte a katonai gépkocsikat. Csökök röpöntek, a korábban még fegyveren nyugvó kezek ölelésbe mentek át, így olvadt eggyé az őrt álló szakasz, s a város több ezres tömege.

Győztünk! Győztünk! — hallatszotti innen is, onnan is.

Igen, megnyertük az első csatát. Békésen, fegyvermezeit, emberségesen. A gépkocsisor a békésen integető katonákkal lassan kifordult a székhez elöl. Magunkra hagytak, hadd éljük nyugodtan az öröm első perceit.

(ÁROS)

(1989. december 23.)

FARKAS ÁRPÁD

Tajték

Ujévi képeslap Tökés Lászlónak

E fenyőt, fejszék hajszolták
a hegyre; szuszogva kaptalott
föl, föl a dombra, míg harsogtak
mögötte balták éveken át.
Csúcsra ért csaknem; a fehérség,
mit ágain látsz, nem hóprém —
tajték az, tarajló hab!

(1989. december 27.)

Posta körül kiskatonák

Nem, nem a vasárnapi korzózó kimenő, a postaládába csúsztatandó boríték vonzza most ide a jó-posta köré meg az épületbe a kiskatonákat: parancsra érkeztek, védelmezni a védelmezendőt. Egy lány libben be a lengőajtón, s szaladó szeme a tumultusban is rájuk tapad: ők ezeknek az öröms, de jajos napokban is a biztonságot meg védeltséget sugárzó legényei, ők, a sorkatonák. Az érzelmi kötődést hozzájuk bizonyítva, mindenhol dúsítják aztán személyes élmények, helyi történések s annyi más. Az elaljasodott bandák, elvetemült gazfickók kártevő igyekezete, emberéretet kívánó, bosszús kiváltó vérszomja. Hallottunk ilyenről is. Kellene hát ezek a kiskatonák. Vagy az öcskösért, barátok, ismerősök katonafiatléri aggódnak a róla tudók: vajon hol örködik most a mi fiunk, mint itt ezek? Vajon

örkődik-e még? Jaj, jön-e már hír róluk?

Libben a lány s újra lódul a lengőajtó, szalad az üzletig, kenyeret, szalámit kér és kap, otthon holmi sajt meg egyéb is akad, szalvéta a szomszédban, rohan vissza s remegve teszi asztalra a kóstolót; a fáradt legények a helyzetet félreértve mondják, hogy ők nem is eme városból lennének, s mondja a lány, hogy mit sem tesz ez, használják egészséggel. Címet meg nevet kérnének, de mondja a lány, hogy nem ez a fontos most, jógyaságuk jó étvágygal — s utána gondolja csak, hogy üres hassal lankad a kitarítás. És szinte sirnak a legények, s úgy köszönik meg a gasztust, a nyelvi ízek után itélve messziről idevezényelt fiúk, mint azok, akik az őket ünneplő civilek köszönő szavaira, amiért a tüntetésen nem lóttek beléjük, visszaköszönve kiabálták: mi köszönjük! Mi köszönjük!

SYLVESTER Lajos

(1989. december 29.)

Tekintettel vagy tekintet nélkül

Maziliu professzornak a főváros forradalmának első délutánján a Köztársaság téren mondott beszédének egy mondata, gondolata megragadt fejemben. Az elkövetkező időszakban — hallottuk a világszeretete ismert tudóstól — a kisebbséggel nem nemzetiségűkre való tekintet nélkül kell együtt élnünk, hanem éppen arra való tekintettel!

Kulcsmondat volt e jövőnk szempontjából. Hisz ezt, éppen ezt óhajtottuk hosszú évtizedeken át — legyenek tekintettel nemzetiségünkre. Nem kiváltságokat, nem több jogot, kevesebb kötelezettséget kívánt vagy kíván magának az itt élő nemzetiség, hanem ezt, csak ezt, ennyit: legyenek tekintettel nemzetiségére. Ha ez most, e fel-emelő, forradalmi napok után halló fülekre talál, mi, a nemzeti kisebbség, vagy nevezzük barátunk, egyre megy, tagjai otthonosabb, lakhatóbb jövőbe lépünk. Higgynék ebben!

SIMÓ Erzsébet

(1989. december 24.)

Nyilatkozat

Kovászna megye rendőrségi és belügyminisztériumi dolgozói őszinte érzelmeikkel és egyöntetű örömmel, akárcsak a haza bármely jó állampolgára, követték és fogadták az igazi forradalmi, a román nép hősiességével kivívott Nagy Győzelmet.

Egész hozzáállásunkkal csatlakozunk a Nemzeti Megmentési Front Tanácsa által kidolgozott és irányított új politikai vonalhoz, államszervezéshez és gazdasági-társadalmi újjáépítéshez, valamint teljes határozattal, hazafias odaadással vállaljuk, hogy teljesítjük a ránk bízott összes feladatokat és küldetésceket.

Jelentjük, hogy ezekben az igazi forradalmi decemberi napokban, nem hajtottunk végre egyetlen elítélendő parancsot, sem cselekedetet a megye forradalmi erői vagy lakossága ellen. Mi több, mikor szükségesnek mutatkozott, a Nemzeti Megmentési Front megyei tanácsának felhívására, a hadsereggel és a hazafias gárdákkal karöltve vettünk részt a municipium: a városok és községek főbb objektumainak védelmében, a közrend és a csend helyreállításában.

Forró lelki átéléssel és a legmélyebb odaadással készek vagyunk, hogy a ránk bízandó feladatokat és megbízásokat teljesítsük, teljes harci és munkakészségünket a román nép Nagy Győzelmé megerősítésének szolgálatába állítsuk.

Éljen a szabadság!

Éljen Románia!

ARDELEAN Gavril ezredes,
a megyei rendőrség főnöke

(1989. december 30.)

Felcsillant a fény, hogy nemcsak házunk, hazánk is van itt, ezen a véráztatta földön, mely csaknem fél évszázadon keresztül volt otthon helyett börtönünk. Most megnyertük a forradalmat, nyerjük meg hát a békét is! Tudjuk, mindig is tudtuk, hogy ehhez "a kiművelt emberfők sokaságára" van szükség. Most előttünk a lehetőség, s ezt a lehetőséget kötelességünk kihasználni. Kötelességünk magunkért, apáinkért, fiainkért!

ALJON ISTEN MINDEN JÓT
EZ ÚJ ÉSZTENDŐBEN
KÉREK EL MIND A NEM JÓT
EZ ÚJ ÉSZTENDŐBEN
MILŐL FÉLÜNK MENTSEN MEG
AMIT VÁRUNK LEGYEN MEG
EZ ÚJ ÉSZTENDŐBEN!

MAGYARI LAJOS:

Fohász

Istenem, itt az újév, szólnak a harangok,
Patyolat lepelt zuhantat az ég a földre.
Véres Karácsonyunkon át az emberi hangok
bekopognak templomodba, a jövődőbe.

Istenem, most kell szívünket fölemelni,
a kivérzett, de mégis élő szíveinket.
A salakból az izzó aranyat mind kimerni,
és zászlóvá szöni a bűvő reményeinket.

Fogj kézen, tisztaság, és vezess el oly napokra,
hogy fölhagyott otthonainkat föltaláljuk,
adj végre hús italt inni már azoknak,
kiknek a jog s szabadság régi szomjú vágyuk.

Minékünk, a tegnap még hazátlagoknak,
szülőite földünkre hozd el a Hazát,
az otthont, mit úgyis hiában
kerestünk volna, futva,
akár száz vagy ezer határon át.

Istenem, itt az újév, szólnak a harangok,
istenem, óvd e szivdobbanással
igazult Hazát...

Legyen az Ember otthona mindörökre,
nevéen szólítsa meg mindenik fiát.
A korokon át,
A szíreken át.

1990

Kedves olvasóink, Háromszék lakói, magyar és román testvéreink! Olyan esztendőt zárunk ma, és búcsúztatunk el, mely a közös haza történelmének legnagyobb történelmi sorsfordulóját hozta el számunkra: az igazság diadalát, a szabadság megszületését. Vérrrel fizettük meg ezt a drága kincset, tízezrek áldozták érte életüket, hogy a maradék emberhez méltó életet élhessen e földön immár mindörökre. Az ő szent emlékük is arra kötelez, hogy legjobb emberi minőségeinket állítva csatasorba, küzdjünk és dolgozzunk az édesanyjaink lett hazáért, 1990 legyen az értelmes alkotás, a demokrácia, az új társadalom megteremtésének esztendeje.

A Nemzeti Megmentési Front megyei tanácsa, a Romániai Magyarok Demokrata Szövetsége helyi szervezete és a lap munkaközössége nevében meleg szeretettel köszöntjük a megye összes lakóit.

Bort, búzát, békességet, szabadságot, testvériséget!

(Összeállította: Ozsváth Gábor)

RÓZSA CSILLA:

AMIRŐL A FEJFÁK MESÉLNEK ...

Az ember a történelem folyamán különböző módon viszonyult halottaihoz, más és más formát talált ki arra, hogy egykori társainak emlékét megőrizze. Hiszen a halál után nem csak az alkotások, találmányok, híres tettek emlékei maradnak az utókorra, hanem egy ideig az emberi test maradványai és az a hely, amelyet a későbbi nemzedék halottkultusz alkalmával felkereshet. Az ősembertől napjainkig a kulturákban nagyon sok változata merült fel a temetkezési szokásoknak, melyek mindig az adott kort jellemzik. Ezek a variációk meghatóak, elgondolkodtatóak, néha ijesztők.

Temetőink képét elsősorban a hantokon található sírjelek változatossága határozza meg. Ezek a jelek emlékeztetnek az elhunyt alakjára. Feladatuk, hogy jelezzék az egykoriak nyughelyét, adatait, őrizzék emlékét. Persze ezek a mementók ugyanugy nem lehetnek egyformák, mint ahogy maguk az emberek sem azok. Anyaguk, formájuk sokszínűsége teszi, hogy egykori temetőinkben sétálgatva valóban művészetet fedezhessünk fel. A falusi temető látványa a csodálatos népi motívumok, faragások, kicsi kis diszítések révén földöntuli békét sugároz, ahol a bánat is megnyugvássá válik.

Az 1700-as években vált általánossá Magyarországon, hogy a protestánsok oszlop vagy tábla formájú fejfát, kopjafát állítottak halottaik sírhantjához. E fejfák eredete ősidőkre nyúlik vissza, mikor még az elhunyt kőből vagy fából készült szobrát állították a sírra.

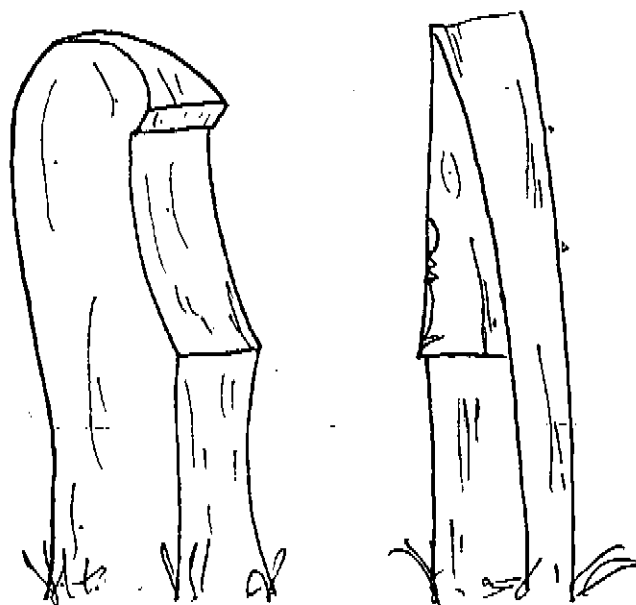
A fejfa szó jelentésére két magyarázatot is ismerünk. Az első szerint azért ez a neve, mert a sírban lévő fejéhez állítják, a másik szerint, mert feltehetőleg embert ábrázol. A fejfán ugyanis emberi testrészeket különíthetünk el, pl.: fejet konttyal vagy süveggel, mellrészt, derekat, lábat és talpat.

A fejfát általában abból a fából készítik, amit a halott születésekor ültetett el az apa, vagy a keresztapa. Voltak olyan mesteremberek, akik a farönkök faragásával foglalkoztak, de az igazi rang az volt, ha a kopjafát nem mester vagy családtag készíti el, hanem valamilyen falusi előljáró, pl. a bíró faragja meg. Leggyakrabban akác-, tölgy- vagy kőrisfát használnak erre a célra. A farönköt először barkácsoló fejszével megnagyolják, majd tűzben megedzik, hogy kiszáradjon és megkeményedjen. Ezután kifaragják, meggyalulják és befestik feketére bécsi korommal. Erre jön a festék, amit májjal kennek be, hogy konzerválja a fára vitt festékanyagot.

A legrégebbi fejfákon még nem találunk írást, maga a sirjel van arra hivatva, hogy írás nélkül is ábrázolja, hogy kinek a siremléke. A különböző díszekből, faragásokból derül ki a halott neme, kora, esetleg foglalkozása, családi állapota. A színeknek is nagy szerepük volt abban, hogy jelöljék az elhunyt tulajdonságait. A faragott forma és a szín tájegységenként mást és mást jelenthetett. A fejfák magassága általában a megélt kor hosszát, szélessége a jómódot jelképezte. A legfelső faragott motívum a halott nemére utal, pl. a "konyos" nőt, a "csillagos" és "süveges" férfit, a "tulipános" gyermeket ábrázol.

A fejfa az egyik legelterjedtebb fából készült sirjel, formai gazdagsága is ennek a legváltozatosabb. Elég nehéz így utólag valamilyen szabályosságot felfedezni köztük, a kutatók a legfőbb jellegzetességek alapján mégis négy csoportba sorolják őket.

A farönkös fejfák a legősibbek, melyet zárt,

farönkös fejfák

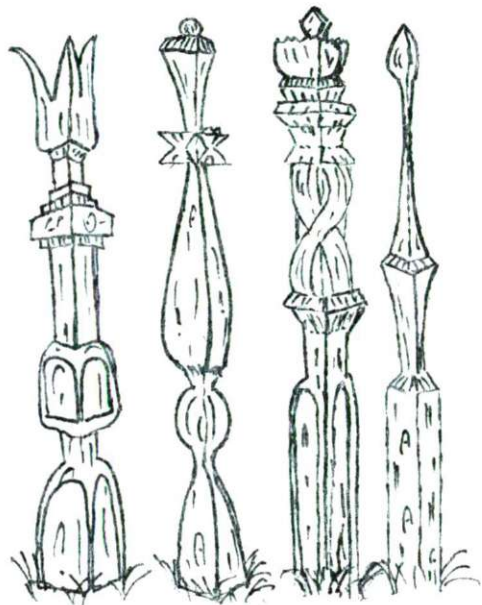
egyszerű forma jellemez. A rönknek csak az előlapját faragják meg, hátul marad a fa eredeti alakja. Ehhez a csoporthoz tartozik a csónak alakú fejfa is, amely az ősi csónakba való temetkezésre utal.

Az oszlopos fejfának már minden oldalát egyaránt megfaragják, karcsubb és magasabb, mint a farönkös fejfa. A fotón a szentesi református temető egyik gombosfáját láthatjuk, mely az oszlopos fejfák csoportjába sorolható.

A fejfák legismertebb fajtája a kopjafaké, melyek karcsu, nyulánk, változatos keresztmetszetű, bravuros faragásu sirjelek. Ez a típus sorakoz-

tatja fel a mértani diszitőelemek legváltozatosabb fajtáit. Eredete feltehetően a régi magyar kopjás temetés szokására vezethető vissza.

A táblás fejfa faragásánál a mester arra vigyázott, hogy nagyobb rész maradjon a szöveg elhelyezésére. A népköltészetben belül a fejfa költészet önálló műfaj, mely siremlékhez kötve és attól függetlenül is él. A szövegíró először megnézi, hogy mennyi hely van a feliratos lapon, aztán a hozzátartozókkal megbeszéli, hogy nagyjából mi kerüljön szövegbe, majd megírja a verset.

kopjafák

A versek, szövegek kétfélék lehetnek. Az egyikben a halott szól önmagáról E/l személyben, a másikban a hozzátartozók irnak az elhunyttról:

ÁLJ MEG UTADON

EMBER TEKINCS

E SIRKÖRE ÉN IS

VOLTAM EGY IDŐ

BEN A FÖLDNEK

MIVELŐJE LÁSZLÓ

MIHÁLY VOLT A

NEVEM AMÉG 54

ÉVET ÉLTEM

E SIR HALOM KEBLÉBEN

33 IK ÉVÉBEN

HENCZ ZSUZSANNA SZENDEREG

Mindenki ismer egy-két humoros sirverset, azt azonban már kevesebben tudják, hogy ezek kizárólag szájhagyományban éltek, sosem vésték sirjelre:

ITT NYUGSZIK GÁL ÁRON,

SOKAT JÁRT VÁSÁRON.

ADDIG CSEREBERÉLT,

MIG EGY LÓ, EGY HERÉLT

UGY ÓDALBA RUGTA,

EZ ITT RÁ A NYUGTA.

Sajnos ezek a mult fából készült kis emlékei nem tudnak örökre ellenállni az időjárás viszontagságainak. Nekünk az a feladatunk, hogy az utókor számára konzerváljuk ezeket. A restaurátorok a jól kiszáritott fát XILAMON oldatba merítik, ami véd a gombakárosodás és rovarkár ellen.

Régi és új temetőinket, mint nemzeti kincsünket kell megőriznünk. Van mivel büszkélkednünk, csak még idejében óvjuk meg.

Szomorú, hogy mai temetőink leginkább panelházainkra emlékeztetnek, melyeken még a virág is legtöbbször csak fröccsöntött. Az utóbbi időben szerencsére egyre gyakrabban láthatunk emberibb jeleket is, a fejfák reneszánsza talán most jött el.

TORDA MOLNÁR ÁKOS:

Egy előadás kapcsán

Vegyes érzelmekkel érkeztem a tanszékre 1989. november 29-én este. Kissé a lelkiismeret is hozott, nem hagyhattam cserben a csoporttársamat, aki időt, fáradságot nem kímélve szervezte meg az "Attila népeinek régészeti emlékei" című előadást.

Nem csodálkoztam, amikor a jelenlévők nem épp hatalmas tömegét megpillantottam, mert az előző előadás -- a zsidó - nem zsidó viszonyokról -- nem csinált kedvet az ilyen esti elfoglaltsághoz. Akik ott voltak, talán egyetértenek velem. (Vö.: Csordós Albert cikke. Belvedere. 1989/1. szám.) Így aztán -- jobb híján -- újságot olvasgatva vártam az előadást, ami pár perccel 6 után kezdődött meg.

Most következhetne a sok elragadtatott megjegyzés, felsőfokú jelző, melyeket most mellőznék. /Mindenesetre közel másfél órán keresztül annyira lekötött, hogy a magammal hozott szotyolát is csak öt percenként juttott eszembe rágcsálni. Remélem nem zavartam vele senkit. Meggyőző volt az előadó szakmai felkészültsége, ahogy teljes biztonsággal kommentálta a bemutatott diákat, ahogy áttekinthetően, de nem elnagyoltan, részletesen, de nem részletekben elveszően ismertette a tényleg rendkívül színes anyagot.

Nem is erről írnék. Inkább arról, hogy másodéves hallgató létemre most jöttem rá, mennyire jó lett volna tavaly a régészet vizsga előtt egy-két ilyen előadás. A bemutatott anyag sokkal érdekesebb, kézzelfoghatóbb, közelebb van hozzám, mint a könyvben leírtak. A kettő ugyanaz, és a különbség mégis hatalmas. Ezért sajnálom, hogy az elsősök közül csak kevesen, a másodévesek közül -- ha lehet -- még kevesebben látták és hallották.

A hasznosságra had írjak egy személyes példát. Annak idején -- 1988 novemberében -- a régészet vizsgán kínlódva és izzadva kerestem a megoldást arra, hogy vajon miért vannak a szarmata sírok fej felől kirabolva. Sajnos, csak utólag tudtam meg. Ez után az előadás után már nemcsak a szarmatákat, hanem a sírrablókat is szinte személyes ismerőseimként üdvözölhetem.

Visszatérve az előző gondolathoz, nem lenne haszontalan ilyen előadások rendszeres szervezése. Nemcsak a régészetre gondolok persze, hanem a többi történelmi tudományra és segédtudományra is. Szeretném hangsúlyozni: színvonalas előadások kellene. Az okokat -- azt hiszem --

nem kell részleteznem. Sajnos azoknak a száma, akik ennek szervezésére időt fordítanak -- ugyanúgy, mint az érdeklődőké -- kevés. Mielőtt bő lére ereszteném a panaszt, befejezem.

Itt mondom el, amivel kezdenem illett, kellett volna: ezt az előadást Vörös Gabriellának, a szentesi múzeum igazgatónőjének köszönhetjük.

NAGY LÁSZLÓ:

Gondolatok a "Jézus Krisztus utolsó megkísértése" c. filmről

Ismét slágertéma a mozikban a szellemvilág, földöntúli erők csodás borzalommal eltöltő világa, ahol a gonoszok és jónak a manicheizmus és gnoszticizmus által felvértezett seregei csapnak össze egymással. Ronald Reagan, a volt USA-elnök a Szovjetuniót a gonosz birodalmának nevezte, a két ellenpólus ilyen kivetítése megfelel a két szuperhatalom szembenállásának. A Szörnyecskek, Szellemirtók, Őmen, Az utolsó kereszteslovag c. filmekből a vérszagon és kriptahidegségen kívül nem sok művészi mondanivaló árad.

Martin Scorsese filmje, mely 1988-ban készült el, Nikosz Kazantszakis regénye alapján nem tartozik a fenti filmek sorába. Egyesek elátkozzák, és istengyalzásnak tartják, mások próbálnak a felszíni jelenségek mögé hatolni.

A műnek határozott mondanivalója van, mely kissé szájbarágós, néhol túlerőltetett módon vonul végig a film egészén, de ha valaki újat akar mondani egy ilyen jelentőségű témánál, akkor a bevett, kanonizált fordulatokat néha meg kell törnie. A Jézus-események, a megváltás gondolatának, Isten-ember viszonyának újszerű, aktualizált meghirdetésére vállalkozik, amit ha bonckés alá veszünk, fellelhetjük benne az ariánus és monothelétista eretnekségeket, a reformáció papi hierarchiát elutasító szándékát, a négy kanonizált evangélium felületes követését. Ez a film azonban rendhagyó jellegű, s nem szabad benne szigorú teológiai, bibliai megfeleléseket keresni, hanem észre kell venni a XX. századi ember elégedetlenségét. A ma emberének nem érthető a Biblia szövegmagyarázatok nélkül, nem érthetőek a hitigazságokat magukba foglaló dog-

mák, amit az egyetemes zsinatok a krisztológiai, kegyelemtani, szent-háromság-tani kérdésekben a kor nyelvén és gondolkodásmódján zárt stílusnyelvezettel alkottak. Nem lehet mindenki vallástörténész, de az európai keresztény kultúrkörön felnőtt mai nemzedékek nem nélkülözhetnék a kiindulási pont megértését, az alapismereteket Krisztussal és a kereszténységgel kapcsolatban. Provokatív a kérdés, hogy "ha Jézus ismét megjelenik, megint keresztre feszítenék-e?"

Az alkotói mondanivaló Jézus isteni és emberi természetének ugyanazon személyben való küzdelmében bontakozik ki. Minden pillanatában emberként ábrázolja. Kezdetkor a megvilágosodást és a küldetés tudatát vállaló, majd a nyilvános szereplést megkezdő férfi, aki fokozatosan ráébred erejére és életének felfoghatatlan értelmére és mindez a néző szeme elé tárva egy közönséges ember érzelmi-lelki vívódásában. Ember lett, hogy megismerje a bűnöket, amiktől meg kell váltani az emberiséget. Ezért nem szerepel a filmben a szüzi-foganás tana, amit János apostol így ír le: "...akik nem vérnek vagy testnek a vágyából, s nem is a férfi akaratából, hanem Istenből születtek". Jézus a megkísértéseket nem az isteni természetének akaratával, hanem az emberi mivoltának akaratával is le tudta győzni, az is elég volt hozzá. A mai embernek ez szinte felszólítás, hogy van értelme harcának, hiszen győzhet. Jézus azt mondja "az erőszakosoké a mennyek országa", nem akik másokkal erőszakoskodnak, hanem akik lélekben elég erősek.

Júdás alakja is eltér a szokásostól, nem a 30 ezüst pénz kedvéért árulta el az urát, hanem mert így teljesedett be a Messiás sorsa. Júdás csak eszköz, ő a zelótabarát anarchista, aki fegyveres harc élén képzelte el a Messiást, hogy felszabadítsa a zsidóságot a római uralom alól. Sohasem értette meg Jézust, akit fényévnyi távolságok választottak el tőle és nem egy nép pillanatnyi gondjait akarta megoldani, hanem világméretű dimenziókban gondolkodott.

IV. Béla asztala

IV. Béla Kör programtervezete

1989-90. II. félév

Február

21. /szerda/ 17 h.: történelmi előadás

22. /csüt./ 19 h.: töri-buli

Március

15. /csüt./: MUHI -- egésznapos vetélkedőműsor

21. /szerda/ 17 h.: történelmi előadás

29. /csüt./ 19 h.: töri-buli

Április

6-7-8. /péntek-szombat-vasárnap/: kirándulás

12. /csüt./ 19 h.: töri-buli

18. v. 21. /csütörtök v. szombat/: történelmi előadás

Meghívott előadó: Kállay professzor a Szent Korona
Társaság elnöke

Május

3. /csüt./ 19 h.: záróbuli

Márciustól minden szerda du. 5-től 10 óráig Béla Klub a szeminá-
riumi /213-as/ teremben. Üdítő kapható!

Figyelem! A programok és időpontjaik nem véglegesek, változhatnak.

Várjuk ötleteiteket, javaslataitokat:

A NEKDOTAKINC S

Rotterdami Erasmusnak, a nagy humanistának a szemére vetették, hogy katolikus ember létére pénteki napon húst szokott enni. Erre ő így mentegetőzött:

- A lelkem, az katolikus, de a gyomrom luteránus.

x

Thierschnek, a lipcsei egyetem híres sebész-professzorának egy beteg jobb lábát kellett amputálnia. A műtétet végignézte Albrecht szász király is, aki nagy tudománykedvelő volt. Az operáció után a király legfelsőbb megalégedését fejezte ki, hogy ilyen simán és sikeresen folyt le. Thiersch, aki gyűlölte az ilyen üres, gépies szövegeket, alattvalói hódolattal meghajolt, és azt kérdezte:

- Parancsolja felséged a másik lábát is?

x

Giulio Piccini olasz író nagy kedvelője volt a jó boroknak. Egyszer egy hölgnél vendégeskedett, amikor hirtelen rosszul lett. A háziasszony nagyon megijedt, és így szólt az írónak:

- Azonnal hozok egy pohárka oportói bort.

Mire Piccini felsóhajtott:

- Sokkal rosszabbul érzem magam, mint hiszi. Hozza ide az egész üveget!

x

Tolsztoj így nyilatkozott a nőkről:

- Csak akkor mondom ki a nőkről a végleges igazságot, amikor egyik lábammal a síromban leszek. Akkor majd beszélek, de utána azonnal belebújok a koporsómba, magamra húzom a földet, s ezt kiáltom: "Most aztán csinálhattok velem, amit akartok!"

x

H. G. Wells egyik barátjával folyóiratot alapított, amely bizony igen rosszul ment. Egyszer a két szerkesztő egy kávéház teraszán üldögélt, amikor halottaskocsi ment el előttük az utcán.

Wells keserűen jegyezte meg:

- Fogadjunk, hogy most is egyik előfizetőnket temetik!

